

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 22 (1930)

Nachruf: Rev. Gion Tumasch Derungs : canoni, vicari episcopal e decan
Autor: Derungs, G.A.

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 02.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Rev. Sgr.

Gion Tumasch Derungs

canoni, vicari episcopal e decan

da

G. A. Derungs, prof.

Beati mortui qui in Domino
moriuntur.

Tgei munta quei tucar, dad uras inusitadas, giud la tuor digl idillic vitg alpin de Morissen, al pei dil Mundaun? Gie, gie, ei dat ils «tucs». Quei fuva ils 20 de december 1922, suenter miezdi. Il zenn de miert annunziava als parochians de leu ed alla entira vallada de Lumnezia, ch' in dils pli stimai ed honorai vischins de quella hagi priu comiau da quest mund. Il rev. Sgr. canoni e decan Gion Tumasch Derungs haveva suenter ina liunga e dolorosa malsogna, supportada cun tutta resignaziun e confortaus cun las consolaziuns dils moribunds, rendiu sia bial' olma els mauns dil Scaffider.

Vegnend suenter a siu expressiv giavisch, ein sias restonzas terrenas vegnidas transportadas a Vignogn, en siu liug nativ, per ils 23 esser leu surdadas alla sontga tiara.

Sur Gion Tumasch, sco el vegneva numnaus da parents ed enconuschents, ei naschius ils 13 de

schaner 1856 egl uclaun de Vatz, che auda tier la vischnaunca de Degen, liug nativ de sia mumma, Maria Vrena Schmidt. Siu bab, Gudegn Ant. Derungs, ha giu il grond discletg de piarder sia cara consorta 15 dis suenter ch' ella haveva dau la veta a siu affonet Gion Tumasch. Suenter paucs onns ei Gudegn secasaus a Vignogn, en siu liug d' origin, nua ch' il giuven e svegliau fegl ha frequentau la scola primara. Il giuven plevon Spescha a Vignogn, pli tard canoni a Nossadunna a Trun, ha cuninagada remarcau las qualitats spirtalas dil svegliau scolar Gion Tumasch, ed ha entras sia intervenziun dau caschun al giuven de saver frequentar la scola claustrala a Mustér, nua ch' el ha giu sco conscolar il pli tard renomau Dr. Caspar Decurtins. Anno 1873 entrescha il giuven student en la III classa latina a Sviz. Il present domprobst F. de Florin ei staus duront plirs onns siu conscolar. Vegnend ina piazza libra el Collegium Helveticum a Milaun, obtegn el quella ed absolva leu ed a Monza ses studis filosofics ed ina part de quels ella teologia. Cura ch' il cardinal Ratti ei vegnius papa Pius ils XI ha Sur Gion Tumasch cun legitima luschazia declarau a nus, che sia Sontgadat hagi studegiau cun el a Monza, hagi conversau savens cun el, sco quei era sia moda de sedar giu bia cun ils teologs svizzers, seigi per amicezia enviers quels, ni era per la premura d' emprender il lungatg tudestg. Finend a Cuera la teologia ei Gion Tumasch ils 17 d' uost 1879 vegnius benedius ora spiritual

a S. Pieder, essend ch' igl elegiu uestg Rampa era aunc buca consecraus. Ils 29 d' uost ha Sur Gion Tumasch celebrau sia primizia a Vignogn. Tgei legria per el ed era per quella vischnaunchetta, che ha giu negins spirituals ord siu miez dapi il Sgr. Schmidt de Grüneck, fundatur della pleiv, pia dapi ca 200 onns.

Enconuschent Mgr. Uestg las qualitäts qualificadas per in instructor, tarmetta el il giuven primiziant igl onn 1880 a Sviz el collegi Maria Hilf, sco viceprefect e professor. Duront il temps de Sviz ha il rector tarmess el las vacanzas a Moutier en Savoia, per sepraticar el lungatg franzos.

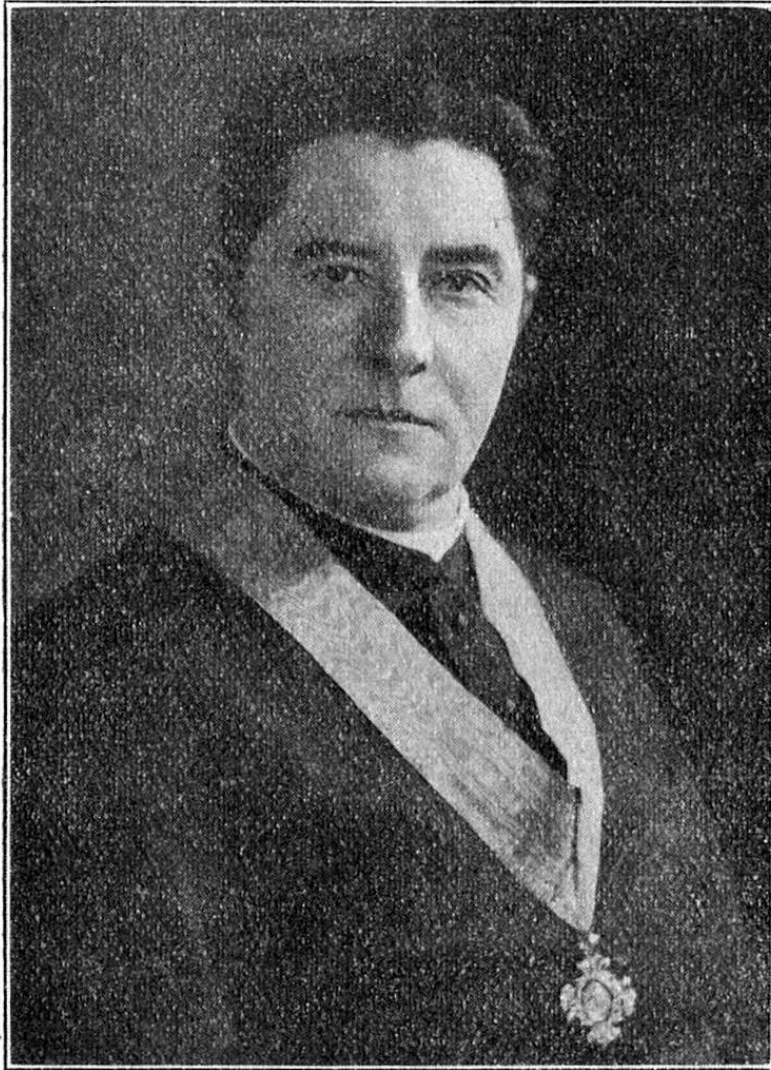
Igl onn 1883 Sur G. T. ha suandau il clom dils de Sursaissa tudestga sco plevon, il qual el ha acceptau cun grev cor, sco el ha exprimiu a nus, essend ch' el haveva ina predilecziun per l' educaziun ed instrucziun della giuventetgna, mo sia fleivla sanadad ha decidiu el ded ira ora ella pastoraziun, en in liug d' ina aria fortificonta. Duront in fritgeivel operar de 10 onns ha Sur Gion Tumasch era priu l' iniziativa per la construcziun della biala baselgia e casa-pervenda ed ha aschia mess il tschep per il fondo della erecziun dils futurs edificis. Il cussegl communal de Sursaissa ha en vesta de quels merets honorau lur plevon cun in bi document.

Naven da 1893—1907 anflein nus Sur Derungs el sogn ministeri a Razen. Cheu han 4 barschaments, denter ils quals in ha quasi era tuccau la

casa-pervenda, alterau sia sanadad bravamein; mo malgrad las fetgas ed anguoschas, supportadas durant quels evenements ha Sur Gion Tumasch conservau en buna memoria ils onns passai a Razen. Entochen sia mort han giu liug vicendeivlas ed amicablas correspondenzas, surtut da s. Tumasch e Daniev. Principalmein la famiglia dil sgr. cuss. guvernativ B. Vieli ha el mai saviu emblidar per tut la benevolentscha demussada. Era la vischnaunca ha mussau sia renconuschientscha per siu meriteivel operar, regalond ad el in stupent calisch all' occasiun dil giubileum de 25 onns de ministeri sacerdotal. Durant la dimora a Razen eis el era vegnius numnaus camerier dil Capetel dil Plaun. Ussa arriva la davosa staziun de siu operar. «Jeu mon a Morissen per murir», ha el exprimiu. Quella curazia ei entras sia intervenziun sedestaccada dalla antica e pli baul suletta pleiv de Pleiv ella val Lumnezia; aschia ei Sur Gion Tumasch vegnius plevon della sura numnada vischnaunca. Durant ils 15 onns de pastoraziun ha Mgr. uestg honorau igl empren plevon de Morissen cun il vicariat de sia vallada e prest suenter elegiu el sco canoni extra-residenzial. Il Capetel grond della Surselva ha numnau el secretari ed il medem onn de sia mort decan.

Ils uffecis e dignitads, che ses confrars e superiors han surdau ad el, ein in bi mussament, che Sur Gion Tumasch era buca in um mediocher el clerus grischun. En verdad, quella imposanta statura era dotata da remarcablas qualitads spir-

talas. Tudestg e talian possedeve el sco siu lungatg matern. Ella davosa radunonza dil Capetel a Glion ha el sco ei para schau sgular ina spirtusa peroraziun latina. Ses priedis, adina bein preparai, sco

Rev. Sgr. Gion Tumasch Derungs

muossan ils numerus manuscrets, sedistinguevan buca mo el cuntegn, mobein era ella fuorma. El haveva ina predilecziun per in lungatg de flurs. Siu talent ei buca semussaus mo ella prosa. El ha era

ughegiau savens ded ir vi sin l' arena poetica. Denton muossan sias poesias, en romontsch e tudestg, — ca 60 — ch' el era surtut poet d' occasiun: Primizias, fiastas de cant, nozzas, capetels e biaras autras occasiuns en la veta eran siu camp poetic. Biaras poesias ein stadas fatgas per il Calender Romontsch, per il Pelegrin, per la Gasetta Romontscha e Cudischs de canzuns de scola etc.

Il pli grond diember de sias poesias ein da pli vegl datum. Gia avon 25 onns ha in special amitg dil defunct scret ad el: «Nua stat Lur Pegasus, han Els schau vi el a tscheins, ni laian Els el lischents?» El vegn forsa ad haver rispundiu sco Uhland ad in amitg: «Buca jeu laschel la musa en ruaus, mo-bein ella mei.» En quei che concerna il cuntegn dils biars fretgs poetics, ei quel en general lirics, il qual concordescha fetg bein cun siu character empau sentimental e beinduras biebein inclinaus a melanconia. Sia lirica sefa sentir surtut en las canzuns religiosas.

L' Ave Maria el vitg grischun.

Sur las muntognas en tgeua splendor
 Va uss la glina, tarlischan las steilas,
 Bialas enzennas d' eterna amur,
 Tontas ardentas celestas candeilas,
 Tuts animond de lur Diu adurar,
 E cun ils aunghels Maria ludar:
 Ave Maria, gie Ave Maria!

Sil dí dellas olmas.

Con spert ein dapertut stulidas
 Rihezias e splendurs!
 Cul fretg el cor strusch comparidas,
 Svanidas ein las flurs!

Ruaus beau e pasch eterna
 Descendan sil sogn èr
 Da tschiel cul clom en vusch paterna:
 «Mes cars sin seveser!»

La lirica ei aunc exprimida pli evidentamein
 en las poesias patrioticas. In cert schar encrescher
 ha stimulau Sur Gion Tumasch de preferir Moris-
 sen ad autras pleivs pli grondas ella bassa, offeri-
 das, sco el ha exprimiu agl autur de questas lin-
 gias. La val Lumnezia mava per el sur tut.

La val Lumnezia.

Sche tontas vals aunc pli grondiusas,
 Schi renomadas e gloriusas
 La biala Rezia posedess,
 Mo ina ei ch' a mi plaschess:
 Ella numnel cun carezia
 Mia biala Val Lumnezia.

Salid al Piz Terri.

Entadem la Val Lumnezia
 Denter loschas pezzas sesalzar
 Vesas, en l'aurora tarlischar
 Il Piz Terri cun roial grandezia
 Cuolms e vals leu dominond
 Admiraus da pign e grond.

La guardia de Porclas.

Sil vegl rempar, perdetga aunc fideivla
 De giuvnas e dunnauns zun valerusas —
 La porta anflas grischa uss e fleivla.
 Tradiziuns, annalas gloriusas
 Al num de Porclas dattan bien sustegn
 Per si' honur secatta aunc in pegn.

Comiaiu dalla patria.

Da mes cuolms, dal vitg carin,
 Dals amitgs tuts finadin
 Sto jeu oz spartir,
 Mia patria bandunar,
 Da tut quei ch' a mi ei car
 Naven ussa ir.

Comiaiu da mia val.

Tei Lumnezia oz undrar,
 Ina gad' aunc salidar
 Vul in patriot,
 Dar a pradas cuolms e vitgs
 Als parents e vegls amitgs
 Siu «pietigott».

Aunc en diember d' outras poesias ha siu patriotismus anflau expressiun. Ina runda en Lumnezia, ella Cadi e Foppa concluda el en sequenta maniera:

Cara Surselva, treis feglias possedas,
 Mummas d' affons valerus e fideivels,

Tuts cun carezia materna provedas;
 Possi tal scazi els far ventireivels
 Fegls della Rezia!

Feglias e fegls, cul tschupi de carezia
 Vegnan lu era lur patria grischuna
 Renconuschents tras vertid e fermezia
 Encorunar, e da cor ei resuna:
 Viva la Grischa! —

La simpatia per scribents e poets romontschs
 anfla p. ex. expressiun ellas remas:

In matg silla fossa de G. C. Muoth,

ch' el introducescha en sequenta maniera:

«Etiam post funera vivo»

Oz ina vusch cun il clom de tristezia resuna
 Tras las muntognas e vals della patria grischuna;
 Giu dallas pezzas alpinas las musas descendan,
 Suentar las rivas dil Rein cullas undas serendan,
 Sper il Calanda seferman en chor condolent
 Anflan en bara cuschent igl amitg excellent.» —

Il tun epic e didactic fora atras en las duas
 poesias: «La dieta dellas selvaschinas» ed «Il bar-
 lot ella bargia e si surcombras.»

Igl ei cert, che a beinenqualina de sias poesias
 maunca il sgol poetic e la vigur drammatica; era las
 remas van enqualgadas pei-ziep; mo igl ei era in-
 contestabel, che Sur Derungs possedeveva in' aveina
 poetica, e cun empau meins modestia ed empau
 pli curascha havess el egl art poetic saviu arrivar

tier fetg buns resultats. Denton ei il prestau ina migeivla e modesta fluretta egl iert dils cantadurs romontschs, che vegn segiramein a confortar bein enqual cor deprimiu.

La prosa ha, a parti ses adina bein preparai priedis e lavurs de capetel, preocupau Sur Gion Tumasch fetg pauc. Denter outra lectura era la heraldica per el in' occupaziun de predilecziun. Da cheu vegn bein sequenta lavur, comparida en squesch, ad haver siu origin: «Nums propis u personals, cun entginas observaziuns sur lur derivonza ed applicaziun en nums de familia». 109 nums masculins e 41 feminin ein suttamess pli u meins a lur derivonza e deducziun pli u meins filologica. L' introducziun concluda el: «Questa lavuretta ei a siu temps stada presentada al pareri de sgr. professor G. C. Muoth p. m., il qual ha declarau ella «bein qualificada per la publicaziun». — Sin fundament de sias remarcas e cul diever de sia publicaziun tudestga sur dils nums de familia, hai lu mez revediu mia composiziun avon che surdar quella alla publicitad, aunc allura senza vindicar ad ella ina lavur filologica.»

Sur Gion Tumasch ei staus in spiritual suentter la veglia de Diu. El ha bia battiu cun sesez, sco el ha revelau al sribent de questas lingias, per tener ad honor las empermischuns messas giu avon igl uestg dal temps dellas ordinaziuns. El ha era saviu nua recuorer en las uras de combat,

essend ch' el s' expectorescha sez en la poesia: La sontga Messa:

Contas gadas hai jeu en letezia

Mia cara lira intonau!

Con savens en la tristezia,

Ha miu cor er confiert anflau.

Adina ha el mussau gronda premura per il salit dellas olmas de ses parochians. Sia vusch de stentor duvrava el buca mo per revegliar la conscienza dils tievis, mo era per migeivlamein drizzar siadora ils deprimi e metter frestgont balsam sin las plagas dil cor. Era materialmein fuss ei biars, che savessen confessar, che el, cun sia fideivla ed attaschada sora Vrena, hagien schigentau bein enqual larma entras lur caritad, mo tut quei mo cun il maun dretg, ch' il seniester sto buca saver. Era alla baselgia parochiala de siu vitg patern, Vignogn, ha el tschentau in bi monument, cun regalar a quella las bialas staziuns della Via della crusch. Il character de Sur Gion Tumasch era quel ded in um, cha saveva sealzar empau siadora digl ordinari. Il far e demanar, sia exactadad en tuttas caussas, deva l' impressiun ded in um, che ha la dretga perschuasiva idea de sia clamada e de siu operar; aschia, en connecziun cun sia imposanta statura, se-manifestava, superficialmein priu, ina demanonza pli u meins aristocratica. Nuotatonmeins era el fetg familiars e sesenteva fetg en siu element cun la giuventetgna e surtut cun ils affons, ch' el carezava suenter il precept dil divin Salvader. — Sch' el era

enqualgadas empau de recents, sche derivava quei da sia sensibilitad, che ei aunc vegnida alterada entras ils barschaments a Razen; mo nus savein dir, ch'ei fageva ad el fetg mal ed el piteva zun fetg entras il sentiment, de en in mument d'alteraziun forsa haver offendiù enzatgi.

Ils davos onns de sia existenza, che havess, humanamein priu, aunc pudìu cuzzar in diember d'onns, ein aunc vegni perturbai d'ina nauscha malsogna, che ha cun ses accidents caschunau ad el biaras trestas uras. Igl ei cert ina dira sort, de pli ch'in onn stuer passar las liungas notgs mo sin ina sedia. Cheu ha sia veglia ura de preit en siu dormitori, ch'ei stada gia pli baul gl'object d'in de ses megliers products poetics, prestau ad el buna compagnia e consolaziun. Quella medema ura seigi stada eri, in quart ura avon sia mort, tenor certificaziun de presents. Aschia ei Sur Gion Tumasch sedormentaus en sin sia sutga enten il Segner. Che si' olma ruaussi en pasch!

*

Mia veglia ura de preit.

Vid la stgira preit en combra
 Denter dus antics maletgs
 Ha da vegl enneu ses dretgs
 L'ura, che cun vusch falombra
 Siu tic tac continuescha
 E las uras annunziescha.

Cun in crutsch de fier fermada
 Vid il brin massiv tabliau,
 En siu cuors ha mai muncau
 L'ura veglia gest muentada
 Dallys peisas-plum pesontas
 E da cordas-trau stilontas.

Hai da pign giu queida gronda
 De cuchiar leu endadens
 Sin las rodas-fier cun dents,
 Cura che la buna onda
 Sezza l'ura si tergeva
 E las portas neu arveva.

«Tgi ha fatg schi bein quell'ura?»
 Dumandava lu il pign. —
 «In carstgaun cun grond inschign»,
 Scheva l'onda cun premura.
 «Bia pli gronds, neve, ti para
 Quel ch' ha fatg il tschiel, la tiara.»

Cuorta fuva la doctrina,
 Fatga sur il scaffiment
 Tras il maun dil Tutpussent.
 Saiel quella aunc adina,
 Von quell'ura venerabla
 Per il pign schi admirabla.

Autras caussas marvegliusas
 Hai empriu da leu naven
 Bein savens fagend per senn

Co las uras ein preziusas,
Co ils onns culs dis svaneschan
Bien e mal multiplicheschan!

Uras trestas e legreivas
Han beinduras repetiu
Ina l' outra suatiu,
Mintga di ein aunc maneivlas;
L' ura veglia muossa tuttas
Cun ils quarts e las minutas.

L' ura ei fetg conscienziusa,
Sias uras sto nunziar
E con tard igl ei marcar; —
En siu tact ei rigurusa,
Vi e neu sco secapescha
Va exact e senza prescha.

Er beinduras regulada
Sto la veglia ura gnir,
Dei sco s' auda ella ir;
Ina roda sclavinada
Sa suletta per adina
Metter l' ura en ruina.

Nossa veta, la humana
En errur va bein savens,
Ha sco l' ura de basegns
D' ina regla quotidiana:
Tgi che bein en regla viva
Sin biars dis ed onns arriva.

Vegn per la davosa gada
L'ura dar sin pugn de mort
E decider mia sort,
Dai lu ina fin beada.
Segner, lura mei exaudi
Ch'en perpeten jeu Tei laudi!
L'ura gia cun vusch tremblonta
Dat las dudisch, dai adatg,
Mesanotg eis ei finfatg!
«Sas mortal, con impurtonta
Ei quell'ura! — Tgei valeta
Ha la, eis ti aunc en veta?» —

